Не повертайся по свою сорочку

Залишені речі не замінять щирого зізнання

Laura Bellini

Не повертайся по свою сорочку

Залишені речі не замінять щирого зізнання

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384905586

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Умова повернення 11
Розділ 2 - Вісім кадрів 22
Розділ 3 - Світло, якого ми не планували 36
Розділ 4 - Поза кадром 49
Розділ 5 - Право на власний час 68
Розділ 6 - Мить без приводу 81
Розділ 7 - Речі, які ми не називаємо 94
Розділ 8 - Його власний світ 107
Розділ 9 - Те, що неможливо відкласти 120
Розділ 10 - Не лише на мить 136
Розділ 11 - Ранок після всього 151
Розділ 12 - Запитання без зручної відповіді 161
Розділ 13 - Ціна спільних планів 174
Розділ 14 - Те, чого ми боїмося 185
Розділ 15 - Усі залишені речі 195
Розділ 16 - Простір для подиху 207
Розділ 17 - Власний вибір 220
Розділ 18 - Без нічого в руках 230
Розділ 19 - Без жодних приводів 241
Розділ 20 - Залиш її, якщо хочеш залишитися 250

INTRO

У п’ятницю о двадцять першій сімнадцять квартира мала саме такий вигляд, про який я мріяла. Світлі стіни відбивали тепле світло ламп, дубова підлога мала потрібний відтінок, а останнє крісло стояло під таким кутом, що з дивана можна було милуватися краєвидом на краківські кам’яниці. Кожна річ знайшла своє місце. Навіть невеличка ваза з оливковою гілочкою, яку я протягом усього дня пересувала на кілька сантиметрів то в один, то в інший бік, нарешті перестала мене дратувати.

Замовлення було виконане. Фотографії готові, список виправлень закритий, власник задоволений. Наступного дня я мала передати повний комплект документів і ключі. Після цього збиралася поїхати до себе, прийняти довгу ванну, замовити щось смачне й провести весь вечір, не думаючи про роботу.

Це був цілком розумний план.

Проблема полягала в тому, що в квартирі досі перебував Мілош Бжоза.

Він стояв біля вікна, переглядаючи останні фотографії на екрані фотоапарата. На ньому були темні штани й біла футболка із закоченими рукавами. Волосся, зазвичай ретельно вкладене, тепер трохи спадало на чоло. Він мав такий вигляд, ніби зовсім не збирався поспішати. Втім, у мене ніколи не складалося враження, що Мілош дозволяє комусь нав’язувати йому власний темп.

— Це остання? — запитала я, вказавши на фотоапарат.

— Остання, якщо ти не вигадаєш іще чогось, що потрібно виправити.

— Я нічого не вигадую. Просто бачу.

Він повернув голову й ледь помітно всміхнувся.

— Саме тому мені добре з тобою працювати.

Я не відповіла відразу. Це речення звучало цілком невинно, але в його виконанні мало одну дратівливу особливість. Воно могло означати що завгодно або взагалі нічого. Мілош умів сказати щось таке, що потім поверталося до мене протягом наступних кількох годин у найменш доречні моменти, а сам поводився так, ніби це було звичайне зауваження про професійну співпрацю.

Ми познайомилися кілька тижнів тому саме завдяки цьому замовленню. Я відповідала за дизайн інтер'єру, він — за фотографування нерухомості. Спочатку наші розмови стосувалися розташування меблів, освітлення й термінів. Згодом почали торкатися кави, музики та того, чому я не люблю людей, які плутають упевненість у собі з відсутністю гарних манер. Щодо останнього Мілош мав власну, доволі розгорнуту теорію.

А потім з'явилися вечори, які вже не мали нічого спільного з роботою.

Я не планувала роману. Не шукала когось, хто заповнив би мій вільний час. Мені було тридцять два, я мала власну роботу, квартиру й достатньо життєвого досвіду, щоб розуміти: приємна зустріч зовсім не обов'язково означає початок чогось серйозного. Проте я не збиралася вдавати, що близькість нічого не означає, коли обидві сторони чудово розуміють, що це не так.

Здавалося, Мілош мав дещо гнучкіший погляд на це питання.

— Я закінчила, — повідомила я, прибираючи зі стільниці зразки матеріалів. — Завтра поверну ключі.

Можеш надіслати мені фотографії у повній роздільній здатності, а я передам їх власникові.

— Я вже надіслав.

— Звісно. — Я подивилася на нього. — Отже, можемо вважати, що ми вільні.

— Звучить серйозно.

— Це лише інформація про завершення замовлення.

— Я знаю.

Він знову повернувся до перегляду фотографій, а я розвернулася до столу. Саме там лежала річ, яку мені так і не вдалося вписати в жоден із моїх ретельно продуманих планів.

Сорочка Мілоша.

Темно-синя, з м'якої бавовни, з трохи зім'ятим комірцем. Уранці я знайшла її на спинці стільця. Перед тим вона лежала на підлозі біля дивана, але я вирішила, що залишати її там не варто. Водночас я не збиралася її прати, прасувати чи вдавати, що не знаю, кому вона належить.

Я акуратно склала сорочку й поклала поруч із його фотосумкою.

— Твоя, — сказала я.

Мілош подивився на сорочку, а потім на мене.

— Ти пам'ятала.

— Важко забути одяг, який займає половину стільця.

— Я думав, ти, можливо, її викинула.

— Навіщо мені викидати твої речі?

— Не знаю. Деяким людям подобаються драматичні жести.

— Деякі люди залишають одяг так, ніби збираються повернутися.

На мить він замовк. На його обличчі майже нічого не змінилося, але я помітила, що він перестав обертати фотоапарат у руках.

— Можу повернутися по неї завтра, — сказав він.

Я похитала головою.

— Можеш забрати її зараз.

— Я нікуди не поспішаю.

— А я трохи поспішаю.

У моїх словах не було нічого такого, чого я не могла б пояснити. Позаду був довгий день, уранці на мене чекала зустріч із клієнтом, а потім я просто хотіла повернутися до власного життя. Та ми обоє знали, що йшлося не лише про сорочку.

Мілош підійшов до столу. Взяв її в руки, розправив тканину й на мить затримав погляд на манжеті.

— Приємно пахне, — зауважив він.

— Вона чиста.

— Я не про пральний порошок.

Він вимовив ці слова спокійно, без усмішки. Я пам'ятала, як кілька днів тому він стояв позаду мене на кухні, коли я готувала каву, і сказав, що йому подобається запах мого волосся. Пам'ятала також, що тоді я повернулася до нього, замість того щоб удавати, ніби нічого не почула. Мілош мав талант помічати дрібниці, на які інші не звертали уваги. Він знав, коли мені

потрібна хвилина тиші, коли я злюся, хоча ще усміхаюся, і коли час припинити жартувати.

Саме це приваблювало мене в ньому набагато більше, ніж його зовнішність.

Шкода лише, що він так добре вмів розпізнавати потреби інших людей і так погано справлявся з тим, щоб називати власні.

— Мілош...

— Наташо.

Він вимовив моє ім'я з легкою усмішкою, наче вже знав, що я збираюся зробити.

— Не починай.

— Я нічого не починаю.

— Саме в цьому й проблема.

Усмішка зникла з його обличчя. Якусь мить ми дивилися одне на одного через стіл, на якому поруч із сорочкою лежали мій блокнот, два олівці та зразки тканин. Звичайні речі, звичайна квартира, звичайне завершення замовлення. Усе мало бути просто.

— Нам не обов'язково зараз говорити про все, — нарешті сказав він.

— Я й не просила говорити про все.

— Тоді про що?

Мені хотілося відповісти, що про нас. Про те, що насправді відбувалося між нами, коли закінчувалася робота й ми залишалися наодинці. Про те, чому він міг приїхати після опівночі лише для того, щоб випити зі мною чаю, а наступного ранку говорити про свої речі так, ніби саме вони були єдиною причиною його візиту. Про

те, чому він завжди знаходив привід продовжити зустріч, але ніколи не пропонував нічого, що вимагало б назвати наші стосунки своїм ім'ям.

Натомість я закрила блокнот.

— Про те, чи ти справді збираєшся завтра приїхати по цю сорочку.

Мілош уважно подивився на мене.

— Якщо ти хочеш, щоб я приїхав.

— Я не хочу, щоб ти приїжджав лише тому, що залишив тут одяг.

— А якщо в мене є інша причина?

Це було перше речення за весь вечір, яке прозвучало як щось більше, ніж жарт чи зручний обмін репліками. Проте я не зробила кроку назустріч. Не збиралася полегшувати йому можливість відмовитися від власних слів, перш ніж він устигне договорити.

— Тоді можеш мені її назвати.

Кілька секунд здавалося, що він справді це зробить. Я бачила, як він опустив погляд на сорочку, а потім знову подивився на мене. На його обличчі з'явилося щось, чого я не могла визначити. Невпевненість? Обережність? Можливо, звичайна втома.

Зрештою він поклав сорочку до сумки.

— На добраніч, Наташо.

Я не намагалася його зупинити. Не тому, що не хотіла, аби він залишився. А саме тому, що хотіла цього надто сильно, щоб іще раз удавати, ніби його присутності мені достатньо замість відповіді.

Я провела його до дверей. Перш ніж вийти, він ще на мить обернувся.

— Зідзвонимося завтра щодо фотографій?

— Щодо фотографій — так.

Він кивнув. Не поцілував мене, навіть не торкнувся моєї руки. Якусь мить стояв на порозі, ніби чекав на щось, про що жоден із нас не хотів говорити вголос. Потім вийшов.

Я зачинила двері й притулилася до них спиною.

У квартирі знову запанувала тиша. Залишилися запах кави, тепле світло ламп і ледь помітний слід чиєїсь присутності. На спинці стільця тепер було порожнє місце, де вранці лежала його сорочка. Я й не підозрювала, що така маленька річ може залишити після себе настільки відчутну порожнечу.

Я повернулася до вітальні й вимкнула світло над столом. У мене було все необхідне, щоб завершити цей етап: виконане замовлення, підготовлені документи, власні плани й нарешті порожня вішалка, на якій уже кілька днів висіла його куртка.

Мені бракувало лише відповіді на одне запитання.

Чи справді Мілош хотів повертатися до мене, чи просто ніколи не міг вирішити, коли йому час піти?

Розділ 1 - Умова повернення

У суботу вранці Краків мав вигляд міста, якому було абсолютно байдуже до моїх планів. На вулицях панував звичайний рух, трамваї перетинали перехрестя, а люди з паперовими стаканчиками кави поспішали у своїх справах. Я ж стояла у квартирі на вулиці Крупничій, тримаючи в одній руці теку з документами, а в іншій — телефон, на екрані якого вже десять хвилин висіло повідомлення від власниці.

Марта Кулеша мала приїхати о десятій тридцять, забрати ключі й підписати підсумковий акт приймання-передачі. Після цього мені залишалося тільки повернутися додому. Я більше не збиралася поправляти розташування подушок, пересувати лампи чи розмірковувати, чи мали б обрані штори кращий вигляд у відтінку молочного білого. Проєкт був завершений. Принаймні настільки, наскільки взагалі можна вважати завершеним будь-який проєкт, коли клієнтка має необмежену здатність помічати нові можливості.

Повідомлення від Марти було коротким.

«Я запізнюся на п'ятнадцять хвилин. У мене є ще одне питання, яке хотіла б із вами обговорити. Мілош теж буде?»

Я перечитала його ще раз.

Не відповіла.

Не тому, що не знала відповіді. Мілош не мав жодної причини приходити сюди. Фотографії були зроблені, матеріали надіслані, а вчора він навіть забрав свою сорочку. Якщо Марта хотіла обговорити щось, пов'язане

з фотографуванням, могла зв'язатися з ним безпосередньо.

Саме це я й збиралася їй запропонувати, коли помітила невеликий чорний футляр під журнальним столиком у вітальні.

Я присіла й підняла його з підлоги. Він був пласким, виготовленим із твердого матеріалу, з маленькою блискавкою. Я знала, що всередині. Карти пам'яті та невеликий картридер, якими Мілош користувався під час роботи. Напевно, футляр вислизнув із бічної кишені сумки, коли він пакував обладнання попереднього вечора.

На мить я подумала залишити його на рецепції будинку. Потім вирішила, що не повинна приймати рішення замість нього. Усередині були робочі матеріали, можливо, навіть файли з приватних замовлень. Я не мала права вважати, що він може спокійно почекати до понеділка.

Я дістала телефон.

«У мене залишився твій футляр із картами. Я ще в квартирі, буду тут до одинадцятої».

Відповідь прийшла швидше, ніж я очікувала.

«Буду за двадцять хвилин».

Я глянула на годинник.

— Звісно, — пробурмотіла сама до себе.

Я ж могла написати, що залишу його в Марти. Могла також запитати, чи не підійде доставка кур'єром. Натомість відклала телефон і повернулася до перевірки документів, ніби від моєї зосередженості залежало, чи з'явиться Мілош на сходах.

Він приїхав через вісімнадцять хвилин.

Я почула дзвінок раніше, ніж устигла закрити теку. Відчинила двері й побачила його в темній куртці, з фотоапаратом, перекинутим через плече. В одній руці він тримав два паперові стаканчики.

— Доброго ранку, — сказав він.

— Не знала, що отримання футляра передбачає кейтеринг.

— Не передбачає. Один стаканчик для мене.

— Чудово. Принаймні я не почуватимуся зобов'язаною тебе пригощати.

Він усміхнувся, а я відступила вбік, пропускаючи його всередину.

— Ти все ще в режимі управління простором? — запитав він, оглядаючи вітальню.

— Я все ще в режимі передачі квартири власниці.

— Тобто все на своїх місцях?

— Крім тебе.

— Це я можу швидко виправити.

Він поставив стаканчик на стільницю й простягнув руку до футляра, який лежав поруч із документами. Я мовчки подала його. Мілош перевірив вміст, розстебнув блискавку, перерахував карти й лише тоді сховав усе до кишені сумки.

— Дякую.

— Нема за що.

Тепер він міг іти. Він отримав те, по що приїхав. Я могла повернутися до своїх справ. Однак замість того,

щоб попрямувати до дверей, Мілош зупинився біля вікна й подивився на світло, яке падало на дерев'яну підлогу.

— Знаєш, учора я не зробив одну фотографію, — запитав він.

— Не знала. Думала, ти завершив усю зйомку.

— Завершив. Але є ще один кадр, який я хотів би отримати.

— Навіщо?

— Для себе.

— Мілоше, цю квартиру вже практично передали власниці.

— Я знаю.

— Тож, мабуть, нам не варто починати ще одну фотосесію.

Він повернувся до мене.

— Ти завжди мусиш залишати за собою останнє слово?

— Лише тоді, коли хтось намагається продовжити роботу без попереднього узгодження умов.

— Тоді в нас є дещо спільне.

Я не відповіла. Він мав рацію, але не збиралася полегшувати йому завдання.

— Марта хоче з нами поговорити, — нарешті сказала я.

— Знаю. Вона мені написала.

— І, звісно, тобі не спало на думку попередити мене.

— Я не знав, чи ти прийдеш.

— Я тут із самого ранку.

— Я не це мав на увазі.

Його тон змінився. У ньому більше не було жарту, і я відчула, що розмова, якої ми уникнули попереднього вечора, щойно знайшла собі нову нагоду.

— А що ти мав на увазі? — запитала я.

Мілош поставив стаканчик і засунув руки в кишені куртки.

— Марті надійшла пропозиція від журналу «Wnętrza Krakowa». Вони хочуть опублікувати матеріал про квартиру. Їм потрібно кілька додаткових фотографій, короткий опис проєкту та дозвіл на використання знімків.

— Звідки ти знаєш?

— Вона телефонувала мені вчора ввечері.

— Мені теж написала, що хоче дещо обговорити. Але про журнал нічого не згадала.

— Можливо, хотіла сказати нам обом одночасно.

Я глянула на телефон. Справді, Марта не повідомила подробиць. Проте я розуміла, наскільки важливою для мене могла бути така публікація. Я працювала над цим інтер'єром кілька місяців. Це був перший проєкт, у якому мені дозволили повністю втілити власну концепцію — від функціонального планування до вибору останньої деталі. Публікація у профільному журналі могла допомогти мені отримати нові замовлення, а головне — показати, що я здатна самостійно вести проєкт.

— Це гарна новина, — обережно сказала я.

— Я теж так думаю.

— Тоді нам потрібно з'ясувати, чого саме вони очікують.

— Саме тому я тут.

— Ні. Ти тут, бо залишив футляр.

— Одне не виключає іншого.

Я недовірливо подивилася на нього.

— Ти справді збираєшся використовувати кожну нагоду, щоб з'явитися в цій квартирі?

— Не кожну.

— Лише ті, що мають відповідне обґрунтування?

— Залежить від того, наскільки переконливо воно звучить.

Я не усміхнулася, хоча мені цього хотілося.

— Не хочу, щоб ми почали змішувати професійні справи з особистими.

— Нам це не обов'язково робити.

— Учора теж не обов'язково було.

Він якусь мить дивився на мене мовчки. Я не збиралася забирати свої слова назад. Я не сказала нічого, у чому не була переконана.

— Ти маєш рацію, — нарешті озвався він.

Це здивувало мене більше, ніж будь-який його жарт.

— Приємно, що принаймні в одному питанні ми згодні.

— Але я не збираюся вдавати, що мені не подобається проводити з тобою час.

Він сказав це спокійно. Без спроби розрядити напруження чи втекти в жарт.

На секунду я забула про документи.

— Це мило з твого боку.

— Не схоже, що я робив тобі комплімент.

— Можливо, тому що я не знаю, що з ним робити.

— Нічого не потрібно робити.

Саме такі відповіді й ускладнювали мені розмови з ним. Він міг сказати щось особисте, а потім залишити всю відповідальність за значення цих слів мені.

Перш ніж я встигла відповісти, пролунав дзвінок домофона. Марта.

Я впустила її до під'їзду, а Мілош повернувся до свого стаканчика. За кілька хвилин власниця увійшла до квартири з широкою усмішкою й великою сумкою, перекинутою через плече.

— Ви обоє тут! Чудово!

Марті було близько сорока років. Вона мала енергію людини, яка завжди придумує на три ідеї більше, ніж здатна реалізувати, і дивовижну здатність ухвалювати рішення в останню хвилину. Співпраця з нею не була найлегшою, але я цінувала її ентузіазм. Вона не сприймала дизайн інтер'єру як купівлю подушок для нової квартири.

Вона ще раз оглянула вітальню, похвалила освітлення й зізналася, що попереднього вечора показала фотографії своїй подрузі, яка працювала в редакції.

— І знаєте що? Їм настільки сподобалося, що вони хочуть підготувати більший матеріал. Не звичайну презентацію нерухомості, а історію про квартиру, яка зберегла характер кам'яниці й водночас отримала абсолютно нове життя.

Я всміхнулася.

— Це справді звучить цікаво.

— Їм потрібно вісім фотографій, можливо, дев'ять, а також опис концепції. Кінцевий термін — наступний четвер. Якщо погодитеся, редакція підготує публікацію на початок наступного місяця.

— Вісім фотографій? — перепитав Мілош.

— Так. Але я не хочу просто повторити те, що вже маємо. Хотілося б кілька кадрів деталей, можливо, трохи іншого освітлення. І текст, який пояснить, чому ми обрали саме такі рішення.

Марта подивилася на мене.

— Наташо, це твоя концепція. Я хотіла б, щоб ти підготувала опис. А ти, Мілоше, міг би зробити фотографії. Звичайно, у матеріалі згадають вас обох.

Спочатку я відчула захоплення. А потім одразу почала підраховувати майбутні обов'язки.

— Мені потрібно перевірити свій календар, — сказала я.

— Розумію. Не хочу нічого вам нав'язувати.

— Справа не в нав'язуванні. Просто в мене вже заплановане наступне замовлення.

Марта кивнула.

— Тоді домовтеся між собою, чи це можливо. Мені важлива ваша співпраця, адже саме завдяки їй квартира має такий вигляд.

Мілош подивився на мене.

— Я зацікавлений.

Звісно.

— Я ще не ухвалила рішення, — відповіла я.

— Наташа має рацію, — сказала Марта. — Спочатку умови, потім зобов'язання. Я надішлю вам повідомлення з вимогами редакції.

За кілька хвилин ми підписали документи, а Марта забрала ключі. Коли вона вийшла, ми з Мілошем залишилися наодинці. Більше не було жодної причини тут затримуватися.

— Ти не мусиш погоджуватися, — сказав він.

— Знаю.

— Але було б шкода.

— Для проєкту чи для тебе?

Він подивився на мене з легкою усмішкою.

— Не буду вдавати, що лише для проєкту.

Я поправила теку під пахвою.

— У мене є одна умова.

— Слухаю.

— Якщо ми працюватимемо разом, усе узгоджуватимемо заздалегідь. Обсяг роботи, терміни, права на фотографії та спосіб підписання матеріалу. Не хочу потім жодних сюрпризів.

— Згода.

— І я не збираюся проводити з тобою додаткові години лише тому, що ти вирішиш удосконалювати освітлення вдесяте.

— Це я можу пообіцяти з певним застереженням.

— Яким?

— Якщо ти пересуватимеш вазу на три сантиметри, я можу не витримати.

Цього разу я засміялася.

— Це була не ваза. Це була композиція.

— Звісно.

Ми разом вийшли на сходову клітку. Унизу я зупинилася біля вхідних дверей.

— Напишу тобі, коли ухвалю рішення.

— Добре.

— Не телефонуй раніше.

— Не телефонуватиму.

— І більше нічого не залишай у квартирі.

— Постараюся.

— Мілоше.

— Так?

— Я серйозно.

Він подивився на мене кілька секунд, а потім кивнув.

— Я знаю, Наташо.

Я першою вийшла на вулицю. Попереду була вільна субота, кілька справ, які потрібно було владнати, і квартира, до якої я нарешті могла повернутися, не думаючи про чужі меблі. Я не збиралася дозволяти одній професійній пропозиції перевернути мій розклад.

Однак, коли я сідала в машину, телефон завібрував.

Повідомлення від Мілоша.

«Щодо проєкту: у мене є кілька ідей для додаткових кадрів. Щодо особистого: не буду вдавати, що не чекаю на твоє рішення».

Я прочитала його двічі.

Не відповіла відразу. Поклала телефон на пасажирське сидіння й завела двигун. Лише на першому світлофорі, коли автомобілі зупинилися довгою чергою, я знову повернулася до повідомлення.

«Надсилай ідеї. Решту залишимо на потім».

Він відповів майже миттєво.

«Це вже щось».

Я не знала, чи мав він на увазі проєкт, чи нас. І вперше за довгий час не була впевнена, що справді хочу знати відповідь.

Розділ 2 - Вісім кадрів

У понеділок о сімнадцятій тридцять я сиділа за робочим столом у власній квартирі й намагалася вирішити, чи достатньо восьми фотографій, щоб розповісти про інтер'єр, який займав останні чотири місяці мого життя.

На екрані комп'ютера був відкритий документ із вимогами редакції. Марта надіслала його попереднього вечора, а я вже встигла прочитати тричі. Редакції потрібні були не лише фотографії, а й короткий опис дизайнерської концепції, інформація про використані матеріали та кілька речень про історію кам'яниці. Термін був справді стислим, але цілком реальним.

За звичайних обставин я одразу взялася б до роботи.

Цього разу, однак, я чекала на повідомлення від Мілоша.

Не збиралася приховувати це навіть від самої себе. Уранці він надіслав мені посилання на галерею з пропозиціями додаткових кадрів, але замість того, щоб просто прикріпити їх до повідомлення, запросив мене до своєї студії, аби ми могли переглянути фотографії на більшому моніторі. Він стверджував, що деякі деталі потребують порівняння кількох варіантів, а я не хотіла ухвалювати рішення на основі маленьких попередніх переглядів.

Це було цілком раціональне пояснення.

Принаймні наполовину.

О сімнадцятій сорок я закрила ноутбук, переодягнулася й вийшла. Мілош надіслав адресу на

вулиці Юзефа, в одній із кам'яниць на Казімежі. Студія розташовувалася на першому поверсі, над невеликою керамічною майстернею. Коли я дісталася місця, на сходовій клітці відчувався запах вологої глини та свіжозвареної кави.

Я постукала двічі.

Двері відчинилися майже відразу.

— Пунктуальна, — зауважив він.

— Не хотіла давати тобі привід для нових коментарів.

— Шкода. Я підготував кілька.

— Збережи їх на потім.

Він запросив мене всередину.

Студія виявилася більшою, ніж я очікувала. Вона зовсім не нагадувала типове фотографічне бюро. Уздовж однієї стіни стояли книжкові полиці з виданнями про архітектуру, фотографію та мистецтво. Під вікном розташовувався великий робочий стіл, на якому лежали відбитки, блокноти й кілька фотоапаратів. У глибині приміщення було облаштовано комп'ютерне місце з двома моніторами. Усе було впорядковано, але не стерильно. Було видно, що тут справді працюють, а не просто приймають клієнтів.

— Я думала, у фотографів більше обладнання на видноті, — сказала я.

— Воно в мене є. Просто не обов'язково залишати все посеред проходу.

— Отже, існує щось, чого ти не фотографуєш.

— Я не фотографую власний безлад. Не хотів би псувати собі репутацію.

Він зняв куртку й показав на стілець біля столу.

— Каву?

— Якщо тільки не розповідатимеш мені, що твоя найкраща в Кракові.

— Не збирався. Вона просто достатньо хороша, щоб не потребувати реклами.

Він подав мені чашку й сів навпроти. Лише тоді я помітила, що він підготував роздруковані мініатюри фотографій квартири. Кожна мала номер, а на звороті — коротку примітку. Поруч лежав план інтер'єру з позначеними точками, з яких він збирався фотографувати.

— Ти все це зробив від суботи? — запитала я.

— Дещо підготував раніше. Решту кадрів опрацював учора.

— Не обов'язково було друкувати весь комплект.

— Знаю. Але мені легше порівнювати зображення на папері. На екрані все здається трохи надто ідеальним.

Він посунув до мене перший відбиток.

На фотографії була вітальня, знята широким планом, який охоплював вікна, диван і частину стелажа. Світло падало збоку, підкреслюючи фактуру дерев'яної підлоги. Фотографія була вдалою, але їй бракувало чогось, що відрізняло б її від звичайної презентації нерухомості.

— Цю залишаємо, — сказала я. — Вона показує планування.

— Згоден.

— Другу теж. Кухня з видом на стіл.

— Тут я вагався.

— Чому?

— Вона правильна, але не розповідає нічого нового.

Я уважніше придивилася до фотографії. Він мав рацію. Кухня виглядала добре, але подібний кадр можна було б зробити в десятках інших квартир.

— Можемо зняти з іншого боку. Так, щоб було видно перехід між кухнею та вітальнею.

— Саме це я й пропоную.

Наступні кілька хвилин ми обговорювали композицію. У деяких питаннях наші думки не збігалися, але розмова проходила напрочуд легко. Мілош не захищав кожну фотографію лише тому, що зробив її сам. Він умів визнавати, що моя пропозиція має сенс, а коли не погоджувався, пояснював чому.

Це було приємним відкриттям.

Я знала чимало людей, які сприймали критику як особисту образу. Мілош спочатку слухав, а вже потім відповідав. Йому не потрібно було мати рацію в кожному питанні, щоб почуватися впевнено.

На третьому відбитку я затрималася довше.

— Оце добре.

На фотографії був невеликий фрагмент передпокою. Старі двері, збережена оригінальна ручка, новий світильник і світла стіна. У кадр потрапила не вся кімната, а лише поєднання матеріалів і світла.

— Саме тому я її й зробив, — сказав він.

— Бо хотів показати ручку?

— Бо не хотів, щоб усе виглядало новим.

Я ще раз придивилася до фотографії.

— Більшість клієнтів очікує саме такого результату. Усе нове, рівне, підібране одне до одного.

— А ти?

— Я вважаю, що квартира повинна мати вигляд місця, у якому людина справді може жити. А не сторінки каталогу.

— Я знаю.

Я підняла очі.

— Звідки?

— Тому що протягом усієї роботи ти стежила, щоб ми не прибирали речі, які мали значення для цього місця. Навіть тоді, коли Марта хотіла замінити старі двері, ти переконала її зберегти оригінальну конструкцію.

Я не очікувала, що він це запам'ятає. Ми говорили про ті двері під час одного з перших візитів, коли я показувала йому план і пояснювала, чому не хочу замінювати їх новими. Згодом ця тема загубилася серед десятків інших рішень.

— Це було правильне рішення, — сказала я.

— Воно було твоїм. Цього достатньо.

Я поклала фотографію на стіл.

— Тобі не потрібно переконувати мене у власному проєкті.

— Я й не намагаюся.

— Тоді що ти робиш?

— Показую, що звертаю увагу.

Це речення зависло між нами. Мілош потягнувся до чашки, наче не сказав нічого особливого. А я відчула, що розмова зміщується в напрямку, якого не планувала.